

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд “Социологията в Централна и Източна Европа 1945-1989 г. Към рефлексивна история на дисциплината”

на доц. д-р Светла Колева за присъждане на научната степен

“Доктор на социологическите науки” от професионално

направление

3.1. Социология, антропология и науки за културата

от проф. д.с.н. Таня Неделчева

ИИОЗ, БАН

“Социологията в Централна и Източна Европа 1945-1989 г. Към рефлексивна история на дисциплината” е изключително ценна, богатата фактологично и концептуално разработка, която е пръв опит да се разкрият някои типични и специфични страни от развитието на социологията в институционално и в теоретично отношение в пет европейски страни. Тръгва се от идеята, че “социологията в комунистическа Европа е може би един от най-благоприятните терени за изследване на подвижните граници между обществото и знанието за него”. И това е така, защото близката история на обществените и хуманитарните наука през втората половина на XX в. е и инструмент за легитимация на политическата власт.

Накратко за достойнствата на разработката:

1. Тя е продължение на цялостната изследователска програма на автора, началото на която е монографията “Социологията като проект. Научна идентичност и социални изпитания в България, 1945-1989 г.”.

2. В анализа са демонстрирани изключително умение и професионализъм при обобщаване и структуриране на голям по обем и съдържание материал. Анализирането и сравняването на социологическия опит в пет страни от Източния блок за близо половин век е смела задача, намерила своето ефективно изпълнение.
3. Пластично са съчетани концептуалното с емпиричното ниво при анализа на резултати от анкетно проучване и данни от лични архиви на социолози от различните страни.
4. Успешно е представено развитието на социологията в пет страни не като някаква странна флукутация, а “като практика не встрани, не отвъд, не въпреки социологическата традиция, а като *част едновременно от обща и специфична история*”. Изходна точка на предложения тук анализ е възприемането на следвоенната източноевропейска социология като един от многото варианти на дисциплинарно развитие, който независимо от своята различна темпоралност образува с останалите свързаната история на социологията.
5. Особено ценно е подчертаването на общата характерна черта в развитието на социологията в петте страни – разликата между декларираното и фактическото положение. Светла Колева изтъква: “Част от тях обаче съзнателно се дистанцират, без да го афишират, от модела на идеологизирано знание и партийност и съсредоточават усилията си върху производството на знание в съответствие със световните научни стандарти”. Повечето от нас помним много добре, че цитирането в увода и заключението на нашите разработки на определени автори бе в някаква степен задължителна формална процедура.
6. На пръв поглед може да се остане с впечатлението, че Светла Колева е на нивото на днешната лексикална координатна система, за която са характерни термините “тоталитарно организираното общество”, “комунистически режими от съветски тип”, “тоталитарното минало на

социологията”, “марксизмът като идеология и научна програма”, “монопарадигмалност”, “центрираност”, “движение от марксистката монопарадигмалност към постмарксистката полипарадигмалност при неизменния монопол на марксизма като идеен и ценностен хоризонт” и др., но реално в разработката се използват диференциращи конкретизации (например говори се за различни видове марксизъм (Сталинов и др.)): „Ако монополизмът на идеологизирания марксизъм се запазва, марксизмът като подход и научна система тръгва по друг път на развитие. Под наименованието “отворен марксизъм”, “ревизионистичен марксизъм”, “хуманистичен социализъм” са усвоявани, интегрирани, развивани понятия, идеи, подходи, които по-точно описват и обясняват променящото се социалистическо общество”. Това се отнася и до понятието “тоталитарно общество”, което без нужната конкретизация, осъществена в разработката, предполага една хлабава обяснителна схема, особено когато се практикува микроскопска оптика към интересуващите ни изследователски полета.

6. Периодизацията, предложена в разработката, е достатъчно добре аргументирана и отговаря на променящата се ситуация в отделните страни при отношението “социология – власт”, което зависи от два основни фактора: комунистическата партия-държава като поръчител и контролър на социологическите изследвания и марксизма като доминираща теоретична и аксиологична парадигма.

7. Накрая искам да подчертая, че разработката на Светла Колева е отвъд демонстрираните днес у нас две крайни оптики към близкото минало на обществените и хуманитарните науки – отрицание и апологетика. Изследването е достатъчно силно аргументирана постановка, че институционалното и познавателното развитие на социологията са свързани, без да бъдат идентични и изоморфни; както институционалната експанзия не означава повече качество, така и институционалната

изолация не води до по-малко професионализъм; че високите академични стандарти продължават да формират професионалния етос.

И едно несъгласие:

В разработката натежава вниманието към развитието на социологията с оглед на политико-идеологическия дискурс и в такъв смисъл има определено противоречие между заявените цели и конкретната реализация. Развитието на самата социология е история на поставянето и решаването на определени социологически проблеми, а друга е изследователската линия, свързана със средата, в която се осъществява изследователската социологическа практика. Ясно е, че разгръщането на това ниво е огромна работа, която е извън възможностите на отделен изследовател, но ми се струва, че разработката може да се насити с повече примери в това отношение, а не само с проблема за стратификацията на социалистическото общество и др.

Още веднъж ще подчертая, че докторската дисертация на доц. д-р Светла Колева е не само амбициозна по замисъл, но и реализирана на високо професионално ниво.

Заключение: На основание на посочените ценни постижения и приноси моменти убедено препоръчвам на уважаемото Научно жури да присъди научната степен „доктор на социологическите науки” на доц. д-р Светла Колева.

15 февруари 2017 г.

Подпис:

Проф. д.с.н. Таня Неделчева